

Bava Metzia (Mishnah 78a)

השוכר את החמור — If [the animal] died or suffered a broken [limb], so that the donkey is of no use to the renter, — ומתה או נשברה — [the owner] is obligated to provide [the renter] with another donkey.

Bava Metzia (79a)

השוכר את החמור — Rabbah bar Rav Huna said in the name of Rav: — ומתה לו בחצי הדרך — and it died midway through the journey, — ונתן לו שכרו של חצי הדרך — [the renter] must give [the owner] the fee for hiring a donkey until the midway point, — ואין לו עליו אלא תרעומות — and [the renter] can have only complaints against [the owner].

The Gemara challenges this ruling:

— What is the case? — אי דשכיח לאגורי — If it is likely that the renter will find another donkey to rent there where the first donkey died, — תרעומות מאי עבדתיה — why are “complaints” mentioned here? — אי דלא שכיח לאגורי — And if it is not likely that the renter will find another donkey to rent, — אגרא בעי למיתב ליה — should [the renter] be required to give [the owner] any fee at all? Certainly not!

The Gemara clarifies the case and explains the rationale of Rav's ruling:

— In truth, Rav speaks of where it is not likely that the renter will find another donkey to rent, — ומשום דאמר ליה — and yet Rav requires the renter to pay half the rental fee because [the owner] can say to [the renter]: — אילו בעית למיתי עד הכא — “If you had wanted to travel until here, the midway point, — לאו אגרא בעית למיתב — would you not have been required to pay a fee?

The Gemara challenges another aspect of Rav's ruling:

— What exactly is the case? — אי דאמר ליה חמור סתם — If [the owner] told [the renter] that he will rent to the latter an unspecified donkey, — הא תיב להעמיד לו חמור אחר — [the owner] is obligated to provide [the renter] with another donkey to replace the one that died. — אי דאמר ליה — אי דאמר ליה — And if [the owner] told [the renter] that he will rent to the latter this particular donkey, — אם יש בדמיה ליקח — then if the value of [the carcass] is sufficient to purchase even a minimally adequate replacement, — יקח — [the renter] should sell the carcass, purchase another donkey and complete his journey. Why, then, did Rav rule instead that the renter must pay half of the rental fee and has only complaints against the owner?

The Gemara answers:

— [Rav's ruling] is needed [only] — where the value of [the carcass] is not sufficient to purchase even a minimally adequate replacement. In that case the renter must pay half of the rental fee.

The Gemara persists in its challenge:

— But if a specific donkey was rented and if the value of [the carcass] is sufficient at least to rent a minimally adequate replacement, — יקח — [the renter] should sell the carcass, rent another donkey and complete his journey. Why, then, did Rav rule instead that the renter must pay half of the rental fee and has only complaints against the owner?

— דאמר רב לא מכלינן קרנא — In this matter Rav is going according to his opinion, — דאמר רב לא מכלינן קרנא — For it was stated: — השוכר את החמור ומתה לו בחצי הדרך — Regarding one who rents a donkey and it died midway through the journey, — אמר רב אם יש בדמיה ליקח — Rav said: If the value of [the carcass] is sufficient to purchase even a minimally adequate replacement, — יקח — [the renter] should sell the carcass, purchase another donkey and complete his journey. — לשכור — However, where the value of the carcass is sufficient only to rent a replacement, — אל ישכור — [the renter] may not sell the carcass to rent one. — ושמואל אמר — But Shmuel said: — אף לשכור ישכור — Also where the value of the carcass is sufficient to rent a replacement, he may rent one. — במאי קמיפלגי — On what point do [Rav and Shmuel] argue? — רב סבר לא מכלינן קרנא — Rav holds that we do not consume an owner's principal for a renter's benefit, — ושמואל סבר מכלינן קרנא — and Shmuel holds that we do consume an owner's principal for that purpose.

חמור זה

שלחן ערוך (חושן משפט שי, ב) - אמר לו חמור זה אני שוכר לך, אם שכרה לרכוב עליה או לכלי זכוכית ומתה בחצי הדרך אם יש בדמיה ליקח בהמה אחרת יקח, ואם אין בדמיה ליקח שוכר אפילו בדמי כולם עד שיגיע למקום שפסק עמו, ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת, ואם שכרה למשא הואיל ואמר לו חמור זה ומת בחצי הדרך אינו חייב להעמיד לו אחרת אלא נותן לו שכרו של חצי הדרך ומניח לו נבלתו.
רמ"א - ויש חולקין וסבירא להו דאפילו שכרו למשא דינו כשכרו לרכיבה. והא דאמרין דנותן לו שכרו מחצי הדרך היינו שיכול למכור סחורתו שם או שיכול לשכור חמור אחר עד מקום שרוצה לילך אבל בלאו הכי אינו נותן לו כלום משכרו דהא לא מהני ליה מידי.

תוס' - הא דאמר בסוף פרק השואל אי דאמר בית זה ונפל אזדא לה ולא אמר אם יש בדמיה לרב ליקח יקח ולשמואל אפילו לשכור ישכור, דהתם אין הבית עומד לימכר אלא להוסיף עליו ולחזור ולבנותו כבתחילה, וכיון דאמר לו בית זה ונפל אין למכרו... אבל חמור שמת אין עומד אלא למכרו בדמים ולכך יש בדמיה ליקח יקח לשכור ישכור.

פתחי חושן (ג, סק"ה) - ועל פי זה יש לדון בשאר חפצים מושכרים שנתקלקלו שאם דרך למכור השברים יכול למכור כדי לקנות או לשכור אחר ולגמור השכירות, ואם אין דרך למכור אינו רשאי למכור. [ועי' גם נתיב השכירות (כג, סק"ו)].
בינת משפט - לפי זה נראה דהוא הדין מכונית שנתקלקל אינו עומד למכירה אלא לתקנה ולהחזירה למצבה הראשון... אולם עי' ערוך השלחן (שי, א) שכתב דאם שכר סוס עם עגלה ונקלקל הסוס דבמדינתו גם העגלה נשתעבד בזה שיכול למכור העגלה כדי לשכור עגלה אם סוס.

פתחי חושן (ג, סק"ה) - היינו דוקא כשקנה מיזו או שמשך החמור או שהקדים לו שכרו לכל שיטה כדאית ליה כמבואר לעיל בדין חמור סתם, אבל בלא קנין אף בחמור זה לא נשתעבד לו כלום.

חמור סתם

שלחן ערוך (חושן משפט שי, א) - אם שכרה לרכוב עליה או לשאת עליה כלי זכוכית וכיוצא בהם חייב להעמיד לו בהמה אחרת, ואם לא העמיד יחזיר השכר ויחשוב עמו על שכר כמה שהלך בה. מתה הבהמה או נשברה בין ששכרה לשאת בין ששכרה לרכוב אם אמר לו חמור סתם אני משכיר לך חייב להעמיד לו בהמה אחרת, ואם לא העמיד יש לשוכר למכור הבהמה וליקח בה בהמה אחרת, ואם אין בדמיה ליקח בהמה אחרת שוכר בדמיה בהמה אחרת עד שיגיע למקום שפסק עמו.

סמ"ע - כתב המגיד משנה דרמב"ם סבירא ליה דכל שלא מת אף ששכרו לרכוב ואמר חמור זה אין החמור משועבד לו לשכור או לקנות אחר בדמיה ע"ש, אבל הטור לא סבירא ליה הכי אלא... אפילו אם ירצה המשכיר להחזיר לו השכר יכול השוכר לומר אינני חפץ בשכרי כי אם בבהמה והוי דינו דאם שכרו לבהמה סתם ונתיקרו בשכירות מתחייב המשכיר להוסיף כמה וכמה מביתו להעמיד לו בהמה אחרת. [אבל הפתחי חושן (ג, ז) מכריע כהרמב"ם].

טור - פירש הרמב"ד ודוקא שהקנה לו בקנין דאם לא כן במאי נתחייב לו אין כאן אלא מי שפרע וכיון שמת אין כאן מי שפרע, ואדוני אבי [הרא"ש] ז"ל כתב דבמשיכת החמור נשתעבדו נכסי המשכיר להעמיד לו חמור עד אותו המקום.
סמ"ע - והרמב"ם והמחבר דמסקו וכתבו וז"ל ואם לא העמיד יש לשוכר למכור כו' משמע דלא סבירא להו כחד מנייהו דלדידהו מהני הקנין או המשיכה שמשועבדין כל נכסי המשכיר להעמיד לו בהמה אחרת, ולהרמב"ם משמע דאין נכסיו משועבדין לו כי אם בהמה זו אפילו בהשכיר לו בהמה סתם, ופסק בהא כהרא"ש שאין צריך קנין. [לפי החזון איש הרמב"ם סובר כהרמב"ן שאין לו חיוב ממש אלא שאם ירצה לקבל שכרו צריך להעמיד לו חמור].
מחנה אפרים (שכירות כב) - לכן נראה עיקר דכל שלא קנו ממנו בלשון חיוב אין חייב להעמיד לו חמור אחר אי לית ליה. [וכן עי' חידושי ר' עקיבא איגר, אלא שמוסיף שאם לא עשה קנין אפשר שאם יש בדמי הנבילה לשכור דלא גרע מחמור זה דלא בעי קנין אחר].

פתחי חושן (ג, סק"כ) - השוכר מכונית למהלך ידוע ונתקלקלה באמצע הדרך ואינו יכול לתקנה, מכונית אין דרכה להמכר, ואף במכונית סתם אינו יכול למכרה, ואם שכר מכונית אחרת לגמור שכירותו, אף על פי שלדעת כמה פוסקים חייב להעמיד לו מכונית אחרת ואף להשלים מכיסו, מכל מקום יכול המשכיר לומר קים לי כדעת הרמב"ן שאין החיוב אלא להפסיד שכרו, אבל לו יותר. ומכל מקום אם קיבל השכר צריך להחזיר מה שהוציא השוכר לגמור השכירות.

חמור זה

The agreement is void and the renter has no claim against the owner, but he has the right to sell the dead animal or broken tool to buy or rent a replacement.

If the sale will not cover even the rental of a replacement, he has only complaints against the owner but no monetary claim.

He can sell only something that is normal to sell, but not something that is normally fixed when broken (*Tosafos*).

If the sale will not cover the rest of the trip, the owner is certainly not responsible to pay expensed for the rest of the trip (*Pischei Choshen*).

The owner cannot force the renter to accept a refund when selling the dead animal will cover the trip, and the renter cannot demand a refund either (*Pischei Choshen*).

The renter has to pay for the amount that he traveled if he gained some benefit from that travel. Even if he has to pay a little more to finish his trip, he has to pay the full percentage. *Pischei Choshen* is unsure what a little more means here.

חמור סתם

The renter can demand another animal even if it will cost the owner a lot of money to give him a replacement (*Sma*).

If the owner refuses, the renter can sell the dead animal to continue his journey (*Shulchan Aruch*).

[If it is something that is not normal to sell, but rather to fix, he cannot sell it (*Pischei Choshen*).]

If the sale will not cover the cost to finish the journey, the owner has to pay the renter whatever it cost him to finish his journey.

If the renter fixes it, he will have the status of a yored, and be able to claim his expenses (*Pischei Choshen*). [However, if he had to pay a premium because it was nighttime, etc, the owner would not have to pay that, because the car was עומד only to be fixed in a normal way, but not in a way that would require that premium.

All of the above applies no matter what he rented it for — as long as it cannot carry out its intended function (*Sma*, not like *Magid Mishneh* in *Rambam*). But *Pischei Choshen* concludes that according to *Rambam* this applies only if the animal completely died; if it became unusable for what it was rented for, the owner has a choice to provide a replacement or give back the rental money.

However, this all assumes that the owner is required to provide an alternative under all circumstances. But according to *Ramban* (and *Rambam* according to *Chazon Ish*) if he is willing to give up his fee, he has no responsibility even when the animal died. He can therefore say לי קים like the *Ramban* (*Pischei Choshen*).